

Олеся Ващук

докторка юридичних наук, доцентка,
професорка кафедри криміналістики
Національного університету “Одеська юридична академія”
(Одеса, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3161-2870>
earth.olesia@gmail.com

УДК 343.98

НЕВЕРБАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ В КРИМІНАЛІСТИЦІ: ДОКТРИНАЛЬНІ ЗАСАДИ

АНОТАЦІЯ. Метою статті є розроблення доктринальних засад використання невербальної інформації в криміналістиці. Актуальність такого дослідження полягає в тому, що вже розроблені положення щодо використання невербальної інформації в криміналістиці є достатніми для подальшого розроблення їх доктринальних засад, теоретично обґрунтовуючи таку інтегративну можливість, підвищуючи їхню роль та значення на практиці. Наголошено, що розроблення доктринальних засад використання невербальної інформації має такі теоретичні напрями, як то визначення і характеристика засад невербальної інформації в криміналістиці (теорія) та формування наукових положень щодо сприйняття і використання невербальної інформації у кримінальному провадженні.

Здійснено узагальнення сучасного криміналістичного знання про положення невербальної інформації в кримінальному провадженні. Виділено етапи формування наукових підходів до розробленості проблеми, пов'язаної з дослідженням невербальної інформації в криміналістиці із трьох напрямів: психологічного, кримінального процесуального та криміналістичного. Підкреслено, що розробленими та вживаними є такі два види невербальної інформації в криміналістиці: невербальна інформація, що наявна в речах матеріальної обстановки (навколишнього середовища, енвіроментджерельна); антроподжерельна невербальна інформація, що надходить із зовнішності учасника кримінально-релевантної події (у статичі) й антроподжерельні функціональні прояви почуттів, думок у вигляді міміки, жестів, рухів тіла, особливостей мовлення, погляду, що виражаються і сприймаються у процесі комунікативного процесу (в динаміці).

Визначено принципи використання невербальної інформації в криміналістиці: ретроспективний підхід до вивчення невербальних проявів; єдність діяльності і свідомості особи; урахування взаємозв'язку фізичних і психічних проявів при дешифруванні невербальної комунікації; врахування двоаспектності проявів вербальної та невербальної поведінки.

Сформовано доктринальні засади використання невербальної інформації в кримінальному провадженні. Розкрито значення доктринального напрацювання використання невербальної інформації в криміналістиці на теоретичному та практичному рівнях. Визначено, що метою такого доктринального підходу є інтенси-

фікація використання положень невербальної інформації в криміналістиці, що сприяє вдосконаленню практики боротьби зі злочинністю. Зроблено висновок, що предметом наукового пізнання цих засад є енвайроментджерельна невербальна інформація та прояви антроподжерельної невербальної інформації осіб, причетних до кримінально-релевантної події на рівні злочинної діяльності і діяльності у сфері кримінального провадження. Запроновано впровадження у доктринальний обіг нових наукових категорій (“антроподжерельна невербальна інформація”, “енвайроментджерельна невербальна інформація”, “верифікація”, “валідація”, “вербалізація”).

Ключові слова: невербальна інформація; антроподжерельна невербальна інформація; енвайроментджерельна невербальна інформація.

Питання можливостей використання невербальної інформації в криміналістиці є актуальними та затребуваними. Сучасні наукові дослідження засад використання невербальної інформації в кримінальному провадженні свідчать про можливість її використання у вирішенні проблем криміналістичної теорії і практики боротьби зі злочинністю. Так, ґрутуючись на наявних наукових результатах, варто розробити доктринальні засади використання невербальної інформації в кримінальному провадженні, що сприятимуть інтеграції вже розроблених засад використання такої інформації в криміналістику, підвищуючи їхню роль та значення на практиці. Ключові напрацювання в цьому напрямі були зроблені ще на початку 2018 р.¹, проте узагальнення таких питань нині є предметом системного наукового аналізу, що сприятиме розвитку як теорії криміналістики, так і рекомендацій для практиків у кримінальному провадженні. Загалом такі наукові положення сприятимуть: 1) більш ефективній діагностиці емоційного й інформаційного стану учасників кримінального провадження; 2) встановленню психологічного й емоційного контакту з учасниками кримінального провадження; 3) виявленню ознак інформаційної обізнаності учасників кримінального провадження про обставини кримінально-релевантної події; 4) виявленню ознак надання недостовірних даних учасниками кримінального провадження щодо обставин кримінально-релевантної події; 5) створенню передумов для виявлення рівнів протидії у встановленні обставин кримінального провадження; 6) розумінню слідчим/прокурором/суддею власного керуючого впливу на психоемоційний стан і поведінку інших учасників кримінального провадження².

¹ О. Ващук, ‘Антроподжерельна невербальна інформація в кримінальному провадженні: криміналістичні засади’ (дис д-ра юрид наук, 2018); О. Ващук, ‘Доктринальне напрацювання використання антроподжерельної невербальної інформації в кримінальному провадженні’ в *Криміналістика та судова експертологія: наука, навчання, практика: Матеріали 14 міжнар. Конгресу, т 1* (Гельветика 2018).

² Ващук (дис, 2018, н 1) 64–5.

Дослідженнями питань невербальної інформації в кримінальному провадженні останнім часом займалися такі дослідники, як Л. Удалова³, В. Семенов⁴, І. Мудрак⁵, В. Сухонос та О. Звірко⁶, М. Логунова, М. Лашкіна, П. Гвоздик, А. Алексеев⁷ та ін.

Метою дослідження є розроблення доктринальних засад використання невербальної інформації в криміналістиці. Зазначена мета реалізується завдяки розв'язанню такого завдання, як то узагальнення сучасного криміналістичного знання про засади невербальної інформації в кримінальному провадженні та формування доктринальних засад використання невербальної інформації в кримінальному провадженні.

Розроблення доктринальних засад використання невербальної інформації в криміналістиці має такі теоретичні напрями: визначення і характеристика засад щодо невербальної інформації в криміналістиці (теорія) та формування наукових положень щодо сприйняття і використання невербальної інформації у кримінальному провадженні. На практичному рівні – це визначення та характеристика змісту найбільш ефективних методів і засобів дослідження невербальної інформації в криміналістиці та розроблення тактичних рекомендацій щодо використання невербальної інформації в кримінальному провадженні (практика)⁸.

Етапи формування наукових підходів до розроблення проблеми, пов'язаної з дослідженням невербальної інформації в криміналістиці, слід розглядати з таких трьох напрямів: психологічного, кримінального процесуального і криміналістичного. Відповідно до криміналістичного напрямку слід виділити такі етапи, як:

I етап – поява перших досліджень медичної та психологічної спрямованості, які заклали основи для введення поняття “невербальна інформація” у науковий обіг;

II етап – екстраполяція й адаптація методів і засобів наукового пошуку (технічних, психологічних, медичних та інших наук) у криміналістичних дослідженнях;

III етап – введення у криміналістичну термінологію і методологію нових концепцій, зокрема застосування невербальної інформації для вирішення завдань кримінального провадження⁹.

³ Л. Удалова, *Теорія і практика отримання вербальної інформації в кримінальному процесі України* (Паливода А В 2005) 324.

⁴ В. Семенов, ‘Процесуальные и криминалистические проблемы использования невербальной информации при расследовании преступлений’ (дис канд юрид наук, 2003) 240.

⁵ І. Мудрак, ‘Комунікативний процес в судових дебатах у кримінальному судочинстві України’ (автореф дис канд юрид наук, 2011) 20.

⁶ В. Сухонос, О. Звірко, ‘Комунікативний аспект обвинувальної промови у судових дебатах’ (2012) 9 Вісник прокуратури 86–92.

⁷ М. Логунова, М. Лашкіна, П. Гвоздик, А. Алексеев, *Комунікації судової влади: науково-практичний посібник* (Національна школа суддів України 2012) 268.

⁸ Ващук (дис, 2018, н 1) 32.

⁹ Там само 30–1.

Формування доктринальних засад використання невербальної інформації у кримінальному провадженні слід розглядати через такі підходи:

– антропологічний підхід відбувається у чотирьох напрямках: *біологічний* (фізіологічний) – вивчає тіло людини, базуючись на теорії адаптації, теорії еволюції, теорії популяційної генетики тощо¹⁰; *соціальний* – висвітлює культуру етносів¹¹; *лінгвістичний* – висвітлює мовну антропологію вивчення соціальної комунікації за допомогою дослідження взаємозв'язку мови та культури, історії та змін мови в суспільстві в межах певних національностей¹²; *археологічний* – висвітлює історичний розвиток людини на основі дослідження розкопок і вивчення пам'яток історії¹³;

– лінгвістичний – через *теоретичну лінгвістику*: емпірична, нормативна, загальна та конкретна лінгвістика (формування лінгвістичних теорій)¹⁴; *прикладну лінгвістику*: методика навчання, лексикографія, переклад, дешифрування, орфографія, транслітерація (практичне виконання завдань мови та застосування лінгвістичних теорій)¹⁵; *практичну лінгвістику*: інтроспективна лінгвістика, експериментальна лінгвістика (проведення лінгвістичних експериментів із метою верифікації теорій лінгвістики і валідації результатів прикладної лінгвістики)¹⁶;

– криміналістичний, у межах якого зміст невербальної комунікації в кримінальному провадженні відображається таким чином: наявність криміналістичної ситуації, де учасники намагаються встановити обставини кримінально-релевантної події, що мала місце; наявність матеріалу (тексту), що відбиває зміст криміналістичної ситуації за допомогою мови, інших семантичних сигналів; мінімум один з учасників кримінального провадження володіє загальною мовою спілкування; мотиви і мета учасників кримінального провадження, які роблять матеріал спрямованим; процес комунікації (вербально-невербальний), її фіксація (відображення) у документах кримінального провадження¹⁷.

¹⁰ M Harris, 'Division of anthropology: adaptation in biological and cultural science' [1960] 23 (1) II Transactions of the New York Academy of Sciences 59–65.

¹¹ F Boas, *Anthropology and modern life* (1928) 268; B Malinowski, *Scientific Theory of Culture* (Chapel Hill, The University of North Carolina Press 1990) 238; Б Малиновский, *Научная теория культуры* (пер с англ, 2-е изд, испр, ОГИ 2005) 184; Я Потапенко, 'Людська тілесність як фундаментальна категорія культурно-антропологічних студій' (2013) 39 *Етнічна історія народів Європи* 11–6; І Данилюк, 'Становлення етнічної психології як галузі наукового знання історико-теоретичний вимір' (дис д-ра психол наук, 2010) 507.

¹² І Голубовська, 'Антропологічна лінгвістика і класичні мови: можливості дослідження' (2010) 122 *Вісник Львівського нац. ун-ту. Сер. іноземні мови* 14–9.

¹³ С Сеґеда, *Антропологія: навчальний посібник* (Львів 2001) 336.

¹⁴ М Кочерган, *Загальне мовознавство: підручник для студ. філол. спец. вузів* (Академія 1999) 288.

¹⁵ Н Філіппова, *Вступ до прикладної лінгвістики. Моделювання у мові: навчальний посібник* (НУК 2004) 36.

¹⁶ *Експериментальні методи в психолінгвістиці: методичні вказівки до наукового семінару "Основи психолінгвістики" для студентів IV курсу денної форми навчання спеціальності "Прикладна лінгвістика"* (Галунова Н уклад, ХНУ імені В Н Каразіна 2015) 28; Е Ягунова, *Експеримент в психолінгвістиці: конспект лекцій и метод. рекомендации: учебное пособие для вузов* (Остров 2005) 38.

¹⁷ Ващук (т 1, 2018, н 1) 417–8.

З урахуванням узагальнення сучасного криміналістичного знання про засади невербальної інформації у кримінальному провадженні в межах криміналістичного підходу виділено тенденції, які посприяли становленню предметної основи доктрини про невербальну інформацію. По-перше, розвиток і перегляд уявлень про людину як об'єкт медицини та психології пройшов еволюцію від картезіанства і жорсткого поділу свідомого і тілесного до психосемантики (психологічного і фізіологічного). Так зародилося вчення, де людина розглядається як цілісна система, в якій фізичне і психічне є двома сторонами одного і того ж процесу. Ці сторони стали основою для формування одночасного дослідження свідомості і тіла, а також кореляційного вираження одного через інше, тобто комунікативних функцій тілесності людини. По-друге, із психосоматичного підходу випливає твердження про психічні процеси, що впливають на тіло учасника кримінального провадження і залишають сліди в його фізіологічній статурі. Тобто стало можливим дослідження тіла учасника кримінального провадження як джерела достовірної інформації про його психофізіологічний стан. По-третє, спостерігається одночасний розвиток підходів до невербальної інформації у філософії, антропології, соціології, психології і, як результат, – розвиток окремих учень у цьому напрямі¹⁸.

Виділення окреслених вище тенденцій сприяє позитивному поширенню використання невербальної інформації учасниками кримінального провадження та вивченню фізичного і психічного стану інших учасників у процесі кримінально-релевантної події та в межах процесуальних дій.

Розробленими і вживаними є такі два види невербальної інформації в кримінальному провадженні:

1) невербальна інформація, що наявна в речах матеріальної обстановки (навколишнього середовища, енвайроментджерельна);

2) антроподжерельна невербальна інформація, що надходить із зовнішності учасника кримінального провадження (у статичі), й антроподжерельні функціональні прояви почуттів, думок у вигляді міміки, жестів, рухів тіла, особливостей мовлення, погляду, що виражаються і сприймаються у процесі комунікативного процесу (в динаміці)¹⁹.

Значення доктринального напрацювання використання невербальної інформації в криміналістиці розглядається на двох рівнях: 1) теоретичному, де застосування міждисциплінарного підходу до осмислення основних положень криміналістики, кримінального процесу, психології та фізіології дає змогу запропонувати низку конкретних пропозицій, спрямованих на, зокрема: доповнення термінологічного апарату сучасної криміналістики (“невербальна інформація”, “антроподжерельна

¹⁸ Ващук (дис, 2018, н 1) 64; Ващук (т 1, 2018, н 1) 419.

¹⁹ Ващук (дис, 2018, н 1) 506.

невербальна інформація”, “енвайроментджерельна невербальна інформація”, “верифікація”, “валідація”, “вербалізація”); доповнення невербальним змістом основних положень криміналістичних теорій (зокрема, організації та планування розслідування, взаємодії учасників кримінального провадження); 2) практичному (сформульовані в ній висновки і пропозиції спрямовані на підвищення ефективності вирішення завдань криміналістичного забезпечення процесу досудового розслідування та судового провадження (зокрема, внесені конкретні пропозиції тактики проведення окремих процесуальних дій та сформульовані рекомендації в частині методів і засобів виявлення недостовірних показань)²⁰.

Результати узагальнення сучасного криміналістичного знання про засади невербальної інформації в кримінальному провадженні розкриваються через закономірності процесу інтеграції положень невербальної інформації у теорію (криміналістику) і практику (кримінальне провадження) та полягають у такому: інтеграція положень невербальної інформації є закономірним процесом й обумовлена дією двох основних факторів: з одного боку, потребами практики кримінального провадження, а з другого – загальними закономірностями розвитку системи наукового знання криміналістики; ефективність практичного використання невербальної інформації залежить від ступеня теоретичної освітленості цього процесу в кримінальному провадженні; об’єктивно затребуваною формою інтеграції положень невербальної інформації в криміналістику є їх інтеграція на теоретичному рівні з метою наукового забезпечення кримінального провадження; подібна форма інтеграції знань продиктована сталими традиціями вирішення цієї проблеми в криміналістиці, сучасним станом її окремих теорій і відповідає характерним для теперішнього часу особливостям процесів інтеграції в юридичній науці²¹.

Грунтуючись на викладеному вище, слід виокремити можливість формування окремих засад доктрини невербальної інформації в криміналістиці. Практична потреба у формулюванні таких окремих засад спричинена необхідністю вирішення комплексу теоретичних і практичних проблем з опорою на вже розроблену систему психологічних і фізіологічних знань щодо невербальної інформації в криміналістиці. Відповідно, такі засади суттєво збагатять арсенал можливостей дослідження кримінально-релевантної події та доведення її обставин з урахуванням норм кримінального процесуального закону.

Загальні засади доктрини використання невербальної інформації в криміналістиці репрезентуються через таку призму, як то об’єктивно затребувані, продовжуючи логіку розвитку криміналістики, синтезовані знання. Так, з огляду на те, що основні результати дослідження

²⁰ Вашук (т 1, 2018, н 1) 420–1.

²¹ Там само 416–21.

об'єкта пізнання криміналістики, психології та фізіології знаходять своє відображення у теорії кожної з названих сфер знань, першочерговою є інтеграція положень невербальної інформації в криміналістику на теоретичному рівні, де теорія криміналістики, що відображає об'єкт і предмет її наукового пізнання, одночасно слугує основою і метою інтеграції в неї положень невербальної інформації. При цьому кінцевою метою інтеграції є впровадження синтезованих положень невербальної інформації в кримінальне провадження. Такий синтез положень невербальної інформації в криміналістиці сприяє не тільки уточненню і доповненню її основних положень, а й системному узагальненню²².

Складовими доктрини невербальної інформації в криміналістиці є концепція з використання положень невербальної інформації, яка складається з учення про використання положень антроподжерельної невербальної інформації та вчення про використання положень енвайроментджерельної невербальної інформації.

Доктринальні засади невербальної інформації побудовані на таких принципах використання невербальної інформації в криміналістиці: 1) ретроспективний підхід до вивчення невербальних проявів; 2) єдність діяльності і свідомості особи; 3) урахування взаємозв'язку фізичних та психічних проявів при дешифруванні невербальної комунікації; 4) врахування двоаспектності проявів вербальної та невербальної поведінки. Методи і засоби дослідження невербальної інформації поділяються на традиційні методи і засоби дослідження та інноваційні методи дослідження.

Ці засади доктрини розроблені та ґрунтуються на доведеній можливості використання положень невербальної інформації в криміналістичному забезпеченні кримінального провадження, у межах якої висувуються такі гіпотези:

1. Метою є інтенсифікація використання положень невербальної інформації в криміналістиці, що сприяє вдосконаленню практики боротьби зі злочинністю.

2. Об'єктом є криміналістичне забезпечення кримінального провадження.

3. Основні положення обумовлюються змістом криміналістичного забезпечення.

4. Криміналістичні знання, а також криміналістична освіта, будучи центральними вихідними елементами системи криміналістичного забезпечення, зумовлюють основні напрями, завдання і конкретний зміст положень невербальної інформації в криміналістиці.

5. Загалом предметом наукового пізнання є енвайроментджерельна невербальна інформація та прояви антроподжерельної невербальної

²² Ващук (дис, 2018, н 1) 506.

інформації осіб, причетних до кримінально-релевантної події на рівні злочинної діяльності і діяльності у сфері кримінального провадження.

6. Необхідність впровадження у доктринальний обіг нових наукових категорій (зокрема, “антроподжерельна невербальна інформація”, “ен-вайроментджерельна невербальна інформація”, “верифікація”, “валідація”, “вербалізація”).

Висновки. Проведене дослідження на основі вивчення генезису наукових напрацювань із цієї проблематики сприяло формуванню доктринальних засад невербальної інформації в криміналістиці. Такі засади є системою теоретичних знань, апробованих на практиці у формі обґрунтованих рекомендацій.

REFERENCES

Bibliography

Authored books

1. Boas F, *Anthropology and modern life* (1928) (in English).
2. Malinovski B. *Scientific Theory of Culture* (The University of North Carolina Press 1990) (in English).
3. Filippova N, *Vstup do prykladnoi linhvistyky. Modeliuvannia u movi: mavchalnyi posibnyk* (NUK 2004) (in Ukrainian).
4. Jagunova E, *Jeksperiment v psiholingvistike: konspekt lekcij i metodicheskie rekomendacii: uchebnoe posobie dlja vuzov* (Ostrov 2005) (in Russian).
5. Kocherhan M, *Zahalne movoznavstvo: pidruchnyk dlja stud. filol. spets. vuziv* (Akademiia 1999) (in Ukrainian).
6. Lohunova M, Lashkina M, Hvozdyk P, Alieksieiev A, *Komunikatsii sudovoi vlady: naukovo-praktychnyi posibnyk* (Natsionalna shkola suddiv Ukrainy 2012) (in Ukrainian).
7. Sehedra S, *Antropolohiia: navchalnyi posibnyk* (Lybid 2001) (in Ukrainian).
8. Udalova L, *Teoriia i praktyka otrymannia verbalnoi informatsii v kryminalnomu protsesi Ukrainy* (Palyvoda A V 2005) (in Ukrainian).

Edited and translated books

9. Malinovskij B, *Nauchnaja teoriia kul'tury* (per s angl, 2-e izd, ispr, OGI 2005) (in Russian).
10. *Eksperymentalni metody v psiholinhvistytsi: metodychni vказivky do naukovooho seminaru “Osnovy psiholinhvistyky” dlja studentiv IV kursu dennoi formy navchannia spetsialnosti “Prykladna linhvistyka”* (Halunova N ukl, KhNU imeni V N Karazina 2015) (in Ukrainian).

Journal articles

11. Harris M, ‘Division of anthropology: adaptation in biological and cultural science’ [1960] 23 (1) II Transactions of the New York Academy of Sciences 59–65 (in English).
12. Sukhonos V, Zvirko O, ‘Komunikatyvnyi aspekt obvynuvalnoi promovy u sudovykh debatakh’ (2012) 9 Visnyk prokuratury 86–92 (in Ukrainian).
13. Potapenko Y, ‘Liudska tilesnist yak fundamentalna katehoriia kulturno-antropolohichnykh studii’ (2013) 39 Etnichna istoriia narodiv Yevropy 11–6 (in Ukrainian).

Олеся Ващук

14. Holubovska I, 'Antropologichna linhvistyka i klasychni movy: mozhyvosti doslidzhennia' (2010) 122 Visnyk Lvivskoho nats. un-tu. Ser. inozemni movy 14–9 (in Ukrainian).

Conference papers

15. Vashchuk O, 'Doktrynalne napratsiuвання vykorystannia antropodzherelnoi neverbalnoi informatsii v kryminalnomu provadzhenni' v *Kryminalistyka ta sudova ekspertolohiia: nauka, navchannia, praktyka. Materialy 14 mizhnar. Konhresu, t 1* (Helvetyka 2018) (in Ukrainian).

Theses

16. Danyliuk I, 'Stanovlennia etnichnoi psykholohii yak haluzi naukovooho znannia istoryko-teoretychnyi vymir' (dys d-ra psykhol nauk, 2010) (in Ukrainian).
17. Mudrak I, 'Komunikatyvnyi protses v sudovykh debatakh u kryminalnomu sudochynstvi Ukrainy' (avtoref dys kand yuryd nauk, 2011) (in Ukrainian).
18. Semenov V, 'Processual'nye i kriminalisticheskie problemy ispol'zovaniya neverbal'noj informatsii pri rassledovanii prestuplenij' (dis kand jurid nauk, 2003) (in Russian).
19. Vashchuk O, 'Antropodzherelna neverbalna informatsiia v kryminalnomu provadzhenni: kryminalistychni zasady' (dys d-ra yuryd nauk, 2018) (in Ukrainian).

Olesia Vashchuk

NON-VERBAL INFORMATION IN CRIMINALISTICS: DOCTRINAL BASICS

ABSTRACT. The article is devoted to the use of nonverbal information in criminalistics. The relevance of such a study is that the already developed basics of using nonverbal information in criminalistics are sufficient to develop their doctrinal basics, theoretically justifying such integration, increasing the role and importance of such basics in practice. It is emphasized that the development of doctrinal basics of nonverbal information has such theoretical directions as the definition and characterization basics of nonverbal information in criminalistics (theory) and the formation of scientific provisions for the perception and use of nonverbal information in criminal proceedings.

The generalization of modern criminalistics knowledge about the position of nonverbal information in criminal proceedings is carried out. The stages of formation of scientific approaches to the development of the problem related to the study of nonverbal information in three areas, as psychological, criminal procedural and criminalistics. It is emphasized that the following two types of non-verbal information are developed and used in criminalistics: non-verbal information that is available in the material situation (environment nonverbal information); anthropogenetic nonverbal information coming from the appearance of a participant in a criminally relevant event (in statics) and anthropogenetic functional manifestations of feelings, thoughts in the form of facial expressions, gestures, body movements, speech, gaze, expressed and perceived during the communicative process (in dynamics).

The principles of using nonverbal information in criminalistics are determined: a retrospective approach to the study of nonverbal manifestations; unity of activity and

consciousness of the person; taking into account the relationship of physical and mental manifestations in deciphering nonverbal communication; taking into account the two-dimensional manifestations of verbal and nonverbal behavior.

Doctrinal basics of using nonverbal information in criminal proceedings have been formed. The significance of the doctrinal development of the use of nonverbal information in criminology at the theoretical and practical levels is revealed. It is determined that the purpose of the doctrine is to intensify the use of non-verbal information in criminalistics, which contributes to improving the practice of combating crime. It is concluded that the subject of scientific knowledge of these principles is environmental nonverbal information and manifestations of anthropogenic nonverbal information of persons involved in a criminally relevant event at the level of criminal activity and activity in the field of criminal proceedings. The introduction of new scientific categories into doctrinal circulation (“anthropogenic nonverbal information”, “environmental nonverbal information”, “verification”, “validation”, “verbalization”) is proposed.

KEYWORDS: nonverbal information, anthropogenic nonverbal information; environmental nonverbal information.